

7. 12. 2016

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

K vyloučení člena statutárního orgánu z výkonu funkce z důvodu úpadku obchodní korporace

Právnícké veřejnosti je nepochybně známo, že právní předpisy kladou zvýšené nároky na členy statutárních orgánů obchodních korporací. Jednání osob v takovém postavení obecně podléhá přísnějším pravidlům a nápravným opatřením. Jedním z takových opatření je již méně známý institut vyloučení člena statutárního orgánu z výkonu funkce. V následujícím článku bychom proto rádi seznámili čtenáře s vybranými praktickými poznámkami k řízení o vyloučení člena statutárního orgánu z výkonu funkce (řízení o vyloučení z funkce).

RANDA HAVEL ■ LEGAL

Třebaže se jedná o institut, který do českého právního řádu vnesl zákon o obchodních korporacích (ZOK)[1] již před 3 lety, nejsou s tímto druhem řízení téměř žádné praktické zkušenosti. Řízení o vyloučení z funkce a jeho praktické důsledky by **neměli podceňovat především členové statutárních orgánů**, nicméně opomíjet by jej neměli ani věřitelé obchodní korporace, pro které může být takové řízení **prostředkem pro posílení dobytosti jejich pohledávek za obchodní korporací** (viz níže).

ZOK zavedl **2 hlavní důvody**, pro které může soud rozhodnout o vyloučení člena statutárního orgánu z výkonu funkce, a to že:

- a) jeho výkon funkce **vedl s přihlédnutím ke všem okolnostem k úpadku** obchodní korporace (§ 63 a 64 ZOK); nebo
- b) opakovaně a závažně při výkonu funkce **porušoval péči řádného hospodáře** (§ 65 ZOK).

V následujícím textu se **zaměříme především na vyloučení z výkonu funkce podle § 63 a 64 ZOK** - tj. z důvodu úpadku obchodní korporace.

Úvodem k překážkám pro výkon funkce dle obchodního zákoníku a ZOK

Podle obchodního zákoníku[2] nemohl být členem orgánu obchodní korporace ten, kdo vykonával srovnatelnou funkci v právnické osobě, na jejíž majetek byl prohlášen konkurs. Tato překážka pro výkon funkce nastávala při splnění zákonných podmínek automaticky (*ex lege*) a trvala po dobu 3 let. Zároveň ji však bylo možné prolomit tím, že člen orgánu byl potvrzen ve funkci nebo nově zvolen příslušným orgánem obchodní korporace dvoutřetinovou většinou hlasů.

ZOK tuto koncepci obchodního zákoníku nepřevzal. Ke vzniku překážky pro výkon funkce již nedochází automaticky ze zákona, ale musí o ní vždy **konstitutivně rozhodnout soud v řízení o vyloučení z funkce**. Na rozdíl od obchodního zákoníku není pro vyloučení z funkce podle ZOK rozhodné prohlášení konkursu, nýbrž již samotný úpadek obchodní korporace. Další rozdíl spočívá v okruhu osob, kterých se překážka výkonu funkce dotýká. Podle obchodního zákoníku se překážka pro

výkon funkce vztahovala na členy statutárních a kontrolních orgánů,[3] nicméně vyloučení z funkce podle ZOK se týká toliko členů statutárního orgánu a osob v obdobném postavení (např. prokuristy).[4] Na členy kontrolních orgánů se tak řízení o vyloučení podle ZOK nevztahuje.

Základní podmínky řízení o vyloučení z funkce

Rozdílné pojetí překážek výkonu funkce podle obchodního zákoníku a ZOK nás nejprve vede k zamyšlení nad časovou působností obou právních předpisů. Podle našeho názoru totiž řízení o vyloučení z funkce může být vedeno **pouze v návaznosti na úpadek obchodní korporace, který nastal za účinnosti ZOK** (tj. od 1. ledna 2014). V opačném případě by se podle našeho názoru jednalo o nepřipustnou retroaktivní aplikaci práva.[5] Tímto názorem jsme úspěšně argumentovali v kauze, která byla v nedávné době rozhodnuta Krajským soudem v Praze (jako soudem první instance) ve prospěch členů statutárního orgánu – tj. zamítnutím návrhu na jejich vyloučení z funkce.

V této souvislosti je třeba zdůraznit, že rozhodnutí o úpadku má deklaratorní povahu.[6] Vzhledem k tomu samo o sobě nestačí, že takové rozhodnutí bylo vydáno po 1. lednu 2014. Zásadní pro posouzení časové působnosti ZOK je to, aby také všechny formální a materiální znaky úpadku (jako faktické ekonomické události) nastaly po tomto datu. Podle našeho názoru proto **nelze postupem podle ZOK vyloučit z funkce člena statutárního orgánu obchodní korporace, jejíž úpadek nastal již v roce 2013, ale osvědčen rozhodnutím soudu byl až v roce 2014.**

Řízení o vyloučení z funkce může být zahájeno i bez návrhu.[7] K zahájení řízení ex officio bude nicméně docházet pouze okrajově, a proto procesní iniciativa bude zpravidla v rukou těch, kdo na takovém řízení mají důležitý zájem.[8] Takovými osobami jsou např. insolvenční správce, dotčená obchodní korporace nebo některý z jejích věřitelů.[9]

Věcně a místně příslušným soudem pro řízení o vyloučení z funkce podle § 63 a 64 ZOK je insolvenční soud - tj. krajský soud, který v insolvenčním řízení rozhodl o úpadku příslušné obchodní korporace.[10] Řízení o vyloučení z funkce nicméně není součástí insolvenčního řízení.[11] Jedná se o samostatné řízení,[12] jehož podmínkou je probíhající insolvenční řízení a vydání rozhodnutí o úpadku.[13]

V současnosti nepanuje mezi odbornou veřejností názorová shoda na tom, jaká procesní pravidla má insolvenční soud aplikovat na řízení o vyloučení z výkonu funkce podle § 63 a 64 ZOK (zda občanský soudní řád[14] nebo zákon o zvláštních řízeních soudních[15]). Řešení této zdánlivě teoretické otázky má nicméně zásadní praktické důsledky např. při rozhodování soudu o náhradě nákladů řízení. Přikláníme se k názoru Radky Flegrové a Pavla Dejla, že by se **na dané řízení měla aplikovat obecná ustanovení OSŘ**. [16] Úspěšná procesní strana by proto měla mít zásadně právo na náhradu nákladů řízení (s výjimkou situací, kdy existují důvody hodné zvláštního zřetele k jejímu nepřiznání).[17]

Opačný přístup k rozhodování o nákladech řízení podle zákona o zvláštních řízeních soudních by vedl k tomu, že by navrhovatelé zpravidla nenesli materiální důsledky případného neúspěchu ve věci.[18] Návrhy na vyloučení by mohly být podávány tzv. „na zkoušku“, přičemž členové statutárních orgánů by i v případě úspěchu ve věci nesli náklady řízení ze svého. Takový závěr se nám při zohlednění smyslu a účelu daného řízení nejeví jako rozumný, a proto se spíše přikláníme k aplikaci pravidel podle občanského soudního řádu.

Řízení o vyloučení z pohledu člena statutárního orgánu

Insolvenční soud rozhodne o vyloučení z funkce, vyjde-li v průběhu insolvenčního řízení najevo, že

výkon funkce člena statutárního orgánu (s přihlédnutím ke všem okolnostem případu) vedl k úpadku obchodní korporace.[19] Právní mocí rozhodnutí o vyloučení se konstituuje překážka pro výkon funkce nejen v obchodních korporacích, v nichž vyloučený působí, ale **obecně pro všechny obchodní korporace, a to na dobu 3 let**. O případných výjimkách z jinak generálního zákazu výkonu funkce musí vždy rozhodnout insolvenční soud.[20] V opačném případě se vyloučený člen statutárního orgánu vystavuje značnému riziku (i) **opětovného vyloučení až na dobu 10 let** a (ii) vzniku **ručitelské povinnosti za splnění všech povinností obchodní korporace**, které vznikly v době, kdy vykonával přes zákaz činnost člena jejího statutárního orgánu, ač se jím nestal anebo jím být přestal.[21]

Vyloučení z funkce je nepochybně samo o sobě velký zásah do práv vyloučené osoby. Domníváme se však, že skutečným rizikem pro vylučovaného člena statutárního orgánu je především to, že insolvenční soud při svém rozhodování **hodnotí (byť i nepřímo) dodržování pravidel jednání člena statutárního orgánu**. [22] Opakované a závažné porušování péče řádného hospodáře je jako samostatný důvod pro vyloučení z funkce upraveno v § 65 ZOK. V této souvislosti jsme nicméně přesvědčeni, že se korektiv péče řádného hospodáře uplatní v řadě případů také při rozhodování soudu podle § 63 a 64 ZOK (tj. ohledně výkonu funkce, který vedl k úpadku obchodní korporace).

Vylučovaná osoba by podle našeho názoru neměla podceňovat jakoukoli zmínku v rozsudku insolvenčního soudu (byť v rámci řízení o vyloučení) o tom, že jako člen statutárního orgánu porušila povinnost jednat s péčí řádného hospodáře. Takové rozhodnutí soudu totiž může být následně použito **jako jeden z důkazů o splnění předpokladů pro vznik povinnosti člena orgánu (i) vydat prospěch získaný porušením péče řádného hospodáře[23] a/nebo (ii) nahradit škodu**, která obchodní korporaci vznikla v důsledku takového porušení.[24] Třebaže soud rozhodující o případné povinnosti vyloučeného člena statutárního orgánu vydat prospěch či nahradit škodu není takovým rozhodnutím insolvenčního soudu zásadně vázán,[25] měl by z něj vycházet[26] a náležitě se při respektování principu ochrany právní jistoty vypořádat s jeho závěry.

Rizikovost jakékoli zmínky o porušení povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře vnímáme také ve vztahu k případné ručitelské povinnosti člena statutárního orgánu podle § 68 ZOK. Podle citovaného ustanovení ZOK může soud na návrh insolvenčního správce nebo věřitele obchodní korporace rozhodnout, že **člen nebo bývalý člen jejího statutárního orgánu ručí za splnění jejích povinností**, jestliže věděl nebo měl a mohl vědět, že je obchodní korporace v hrozícím úpadku, a v rozporu s péčí řádného hospodáře neučinil za účelem jeho odvrácení vše potřebné a rozumně předpokladatelné.[27]

Pokud bude v řízení o vyloučení z funkce soudem zkonstatováno, že výkon funkce člena statutárního orgánu vedl k úpadku obchodní korporace a (mimo jiné) že taková osoba porušila povinnost jednat s péčí řádného hospodáře, může být takové rozhodnutí **jedním z východisek pro následné rozhodnutí soudu o ručitelské povinnosti** člena statutárního orgánu podle § 68 ZOK.

Řízení o vyloučení z pohledu věřitele obchodní korporace

Vyloučení z funkce může být z určitého úhlu pohledu **příležitostí pro věřitele obchodní korporace**. Jak totiž ukazuje soudobá praxe, výtěžnost zpeněžení majetkových podstat úpadců bývá nízká, v důsledku čehož bývají pohledávky věřitelů uspokojeny zpravidla v rozsahu několika málo procent.

Důsledný (anebo v insolvenčním řízení nepřihlášený) věřitel obchodní korporace se tak může domáhat plnění z titulu odpovědnosti člena statutárního orgánu za škodu (§ 159 NOZ ve spojení s § 53 ZOK) a jeho případné ručitelské odpovědnosti za splnění povinností příslušné obchodní korporace

podle § 68 ZOK. Věřitel obchodní korporace má v takových řízeních silné procesní postavení, neboť **nese „pouze“ povinnost a břemeno tvrzení** o tom, že člen statutárního orgánu porušil pravidla jednání pro osoby v tomto postavení.

V nelehké procesní situaci naproti tomu jistě bude (vyloučený) člen statutárního orgánu, neboť ve smyslu § 52 odst. 2 ZOK zásadně **ponese důkazní břemeno o tom, zda s péčí řádného hospodáře jednal.**[28] Při důsledném zohlednění teorie dělení důkazního břemene (tzv. normové teorie)[29] tak v případě nejistoty o tom, zda člen statutárního orgánu jednal s péčí řádného hospodáře či nikoliv, půjde tato nejistota k tíži člena statutárního orgánu. V této souvislosti se domníváme, že taková nejistota bude o to silnější, pokud na straně žalované bude vyloučený člen statutárního orgánu.

Závěr

Cílem tohoto článku bylo poukázat na to, že na řízení o vyloučení člena statutárního orgánu z výkonu funkce podle § 63 a 64 ZOK nelze nahlížet izolovaně. Vždy je třeba mít na paměti, že vyloučení člena statutárního orgánu z výkonu funkce je civilní sankce *sui generis*. Jedná se tedy o jistý druh **civilního trestání za porušení pravidel jednání pro osoby v postavení člena statutárního orgánu.** Výsledky řízení o vyloučení tak mohou mít zásadní význam pro případnou navazující odpovědnost člena statutárního za škodu (§ 159 NOZ ve spojení s § 53 ZOK) a pro případnou ručitelskou odpovědnost za splnění povinností příslušné obchodní korporace podle § 68 ZOK.

Třebaže se do současnosti mnoho řízení o vyloučení nevedlo,[30] jsme přesvědčeni, že nedostatečné uspokojování pohledávek věřitelů v insolvenčních řízeních s úpadci povede k nárůstu soudní agendy o individuálních odpovědnostech manažerů obchodních korporací. A právě proto je radno na řízení o vyloučení nezapomínat.

JUDr. Jan Ožana,
advokát

Mgr. Jakub Adámek,
advokátní koncipient

[ŘANDA HAVEL LEGAL advokátní kancelář s.r.o.](#)

Truhlářská 13-15
110 00 Praha 1

Tel.: +420 222 537 500 - 501

Fax: +420 222 537 510

e-mail: office.prague@randalegal.com

- [1] Zákon č. [90/2012](#) Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích; dále jen „ZOK“).
- [2] Zákon č. [513/1991](#) Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „obchodní zákoník“).
- [3] Srov. Dědič, J. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. Díl I. § 1 až 92e. Praha: Polygon, 2002, s. 244
- [4] Osobou v obdobném postavení je dále např. vedoucí odštěpného závodu, opatrovník právnické osoby či likvidátor. – srov. Alexander, J., Komentář - Zákon o obchodních korporacích, komentář k § 63. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- [5] Srov. Alexander, J., Komentář - Zákon o obchodních korporacích, komentář k § 63. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- [6] Srov. Hásová, J. a kol.: Insolvenční zákon. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 407.
- [7] Viz § 63 odst. 1 ZOK.
- [8] Viz § 63 odst. 3 ZOK.
- [9] Srov. Štenglová, I. Některé souvislosti vyloučení člena statutárního orgánu z výkonu funkce, Obchodněprávní revue, č. 4, roč. 2016, s. 104.
- [10] Srov. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 8. 2016, č. j. 4 VSPH 1269/2016-B-63.
- [11] Srov. Alexander, J., Komentář - Zákon o obchodních korporacích, komentář k § 63. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- [12] Srov. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 8. 2016, č. j. 4 VSPH 1269/2016-B-63
- [13] Srov. Alexander, J., Komentář - Zákon o obchodních korporacích, komentář k § 63. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- [14] Viz komentář k § 85 zákona č. [292/2013](#) Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZŘS“) - Lavický P. a kolektiv. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Řízení nesporné - praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-869-7.
- [15] Viz Alexander, J., Komentář - Zákon o obchodních korporacích, komentář k § 63. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- [16] Srov. komentář k § 85 ZŘS - Lavický, P. a kolektiv. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Řízení nesporné - praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-869-7.
- [17] Viz § 142 a § 150 zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OSŘ“).
- [18] Viz § 23 ZŘS.
- [19] Viz § 64 odst. 1 ZOK.
- [20] Viz § 67 odst. 3 ZOK.
- [21] Viz § 66 odst. 2 a 67 odst. 1 ZOK.
- [22] K tomu srov. § 64 odst. 3 písm. b) ZOK.
- [23] Viz § 53 odst. 1 ZOK.
- [24] Viz § 159 odst. 3 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanského zákoníku (dále jen „NOZ“).
- [25] § 135 odst. 1 OSŘ.
- [26] § 135 odst. 2 OSŘ.
- [27] Viz § 68 odst. 1 ZOK.
- [28] Viz § 52 odst. 2 ZOK: „Je-li v řízení před soudem posuzováno, zda člen orgánu obchodní korporace jednal s péčí řádného hospodáře, nese důkazní břemeno tento člen, ledaže soud rozhodne, že to po něm nelze spravedlivě požadovat.“
- [29] Více k teorii analýzy norem viz Macur, J. Dělení důkazního břemene v civilním soudním sporu. Masarykova univerzita, Brno, 1996, s. 65-75. ISBN 80-210-1403-2.
- [30] Vycházíme z vlastní rešerše relevantní judikatury.

Další články:

- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [TOP 5 judikátů z korporátního práva za rok 2025](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [SCHEJBAL& PARTNERS stáli u získání jedné z prvních licencí dle MiCA v ČR](#)
- [Proč dnes více než polovina M&A transakcí ve střední Evropě nekončí podpisem](#)
- [Přehnaná, nebo důvodná prevence? Zajištění a utvrzení závazků v praxi](#)
- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 30.: Jednání za s.r.o. - zápis jednatelského oprávnění do obchodního rejstříku](#)
- [Prověřování zahraničních investic a kybernetická regulace: řízená služba jako nová transakční proměnná](#)
- [Předběžné opatření a další instituty k ochraně věřitelů při přeměnách](#)